

При організації роботи із дітьми старшого шкільного віку вчитель: надає кожному учневі можливість виявити самостійність у творчості, самовдосконаленні, самовихованні; диференціює завдання та обсяг роботи, виходячи з індивідуальних можливостей кожного члена проектної групи; скеровує роботу учнів, спостерігає, радить, надає адресну допомогу, індивідуальні консультації; бере участь у розробці критеріїв оцінювання проектних робіт; спостерігає та пропонує ідеї (у разі потреби) щодо підготовки робіт до презентації й захисту.

Висновки. Таким чином, сучасному вчителю, організовуючи проектну діяльність у виховній роботі, особливу увагу треба звертати не тільки на досвід проектної самостійної діяльності учнів, а й на вікові особливості дітей шкільного віку. Проектування може стати засобом соціального та інтелектуально-творчого саморозвитку всіх суб'єктів освіти: учнів, учителів, батьків. Робота над цією проблемою потребує подальшого вирішення у вигляді вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, створення банку кращих проектних педагогічних ідей.

Література

1. Безруков В.С. Словарь нового педагогического мышления / В.С. Безруков. – Екатеринбург : Альтернативная педагогика, 1996. – 94 с.
2. Вульфсон Б. Джон Дьюи: Педагогика прагматизма / Б. Вульфсон // Лидеры образования. – 2004. – № 3. – С. 12–16.
3. Гузеев В.В. Метод проектов как развитие блока уроков / В.В. Гузеев // Образовательная технология: от приёма до философии. – М. : Сентябрь, 1996. – С. 79–86.
4. Коберник О.М. Проектування навчально-виховного процесу в школі / О.М. Коберник. – К. : Хрещатик, 1995. – 218 с.
5. Кондратова Л.Г. Організація проектної діяльності учнів в позаурочний час / Л.Г. Кондратова. – Х. : Основа, 2009. – С. 124.
6. Матяш В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / В. Матяш ; [под ред. В.В. Рубцова]. – Мозырь : Белый ветер, 2000. – 286 с.
7. Олійник В. Система педагогічної освіти та педагогічні інновації / В. Олійник // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 4. – С. 61–69.
8. Підласий Г.П. Практична педагогіка або три технології : інтеактивний підручник для педагогів / Г.П. Підласий. – К., 2004. – 615 с.
9. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий / Г.К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2005. – 287 с.
10. Слободченко В.И. Младший школьник как субъект учебной деятельности / В.И. Слободченко // Вопросы психологии. – 1992. – № 102. – С. 14–29.
11. Сисоева С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня / С.О. Сисоева. – К. : Політграфкнига, 1996. – 406 с.
12. Ястребова В.Я. Інновації в освіті: потреби і перспективи / В.Я. Ястребова // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – К. ; Запоріжжя : Х-Принт. – 2001. – Вип. 20. – С. 3–6.

КОТИКОВА О.М.

ЕКСПЕРІМЕНТАЛЬНО-РОЛЬОВИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПОЛРОЛЬОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Вітчизняна педагогіка перебуває на складному етапі свого розвитку, що характеризується різноманіттям педагогічних концепцій (принципів, ідей, методів) та інноваційних підходів (компетентнісний, модульно-рейтинговий, андрогічний, особистісно зорієнтований, системно-цілісний, діяльнісний, синергетичний, гендерний тощо).

Наведено далеко не повний перелік освітніх підходів, які співіснують у науково-практичному дискурсі. Вочевидь, підходи відрізняються мірою своєї теоретико-методологічної обґрунтованості та апробованості, змістової наповненості та практичної спрямованості, але всі вони покликані сприяти цілісному й гармонійному розвитку особистості, створенню сприятливих умов для її формування.

Психолого-педагогічна підготовка (далі – ППП) майбутніх юристів у вищій школі здійснюється з метою гуманізації та гуманітаризації, набуття загальної культури. Крім того, метою такої підготовки виступає формування професійної культури. Відповідно, дослідження ППП здійснюються в руслі культурологічного підходу. Застосування компетентнісного підходу авторами дає змогу розглядати отримані результати ППП як ключові компетентності та професійні компетентності, що передбачає також застосування особистісно зорієнтованого, особистісно-діяльнісного та інших підходів. Проте головною проблемою формування й розвитку залишається практична зорієнтованість ППП у вищих навчальних закладах. ППП студентів юридичних спеціальностей не є винятком у цьому плані. Результати досліджень стану ППП та проблеми з визначенням підходів до її організації спонукали нас до пошуку власних концептуальних орієнтирів.

Дослідники психологічної й педагогічної підготовки майбутніх юристів у вищій школі предметом аналізу обирали окремі аспекти такої підготовки, наприклад: педагогічну культуру [1], суб'єктність [2] або формування окремих якостей в основному майбутніх працівників системи МВС [3]. ППП майбутніх юристів як системне явище в науковій літературі не розглядалося.

Мета статті – обґрунтувати експеріментально-рольовий підхід до формування професійної спрямованості майбутніх юристів у процесі ППП.

Як правило, ППП здійснюється в процесі навчання майбутніх юристів на I–II курсах за рахунок “Основ педагогіки та психології”, яка входить до циклу нормативних дисциплін гуманітарної підготовки. На старших курсах у різних ВНЗ викладаються вибіркові дисципліни, які входять до циклу професійної та практичної підготовки й можуть включати: “Юридичну психологію”, “Юридичну педагогіку”, “Психологію професійного спілкування” та інші дисципліни, завдання яких полягає в підготовці майбутніх юристів до професійної діяльності.

Звернення до публікацій, у яких описано ті чи інші педагогічні підходи, переконує, що сьогодні поняття “підхід” використовують у різних контекстах: особистісний підхід, системний підхід, професійний підхід тощо.

Зокрема, в “Українському педагогічному словнику” С. Гончаренка “особистісний підхід” визначено як ціннісну орієнтацію [4, с. 243], “системний підхід” як напрям у спеціальній методології науки [4, с. 305]; у “Філософському словнику” В.І. Шинкаренка – як один зі спеціальних способів наукового дослідження [5, с. 635]. Словник.net дає загальне визначення підходу: “Підхід – сукупність способів, прийомів розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь” [6]. Вікіпедія – вільна енциклопедія – визначає підхід як думку, погляд, з позиції якого розглядається об'єкт; напрям у науці, дослідження; сукупність єдиноспрямованих методів, які не виходять за рамки підходу [7]. Найбільш повно підхід у навчанні охарактеризований І.А. Зимньою, котра визначає його як: а) світоглядну категорію, у якій відображаються соціальні настановлення (установки) суб'єктів як носіїв суспільної свідомості; б) глобальну й системну організацію освітнього процесу, яка

включає всі його компоненти і, насамперед, самих суб'єктів педагогічної взаємодії: учителя (викладача) та учня (студента, особи, яку навчають); в) категорію, пов'язану з поняттям “стратегія навчання”, але більш широку, оскільки, крім стратегії, вона визначає методи, форми та прийоми [8, с. 97].

Виходячи з вищезазначеного, для обґрунтування підходу до психолого-педагогічної підготовки нам необхідно з'ясувати: світоглядні позиції, ціннісні орієнтації; системність організації навчального процесу; стратегії навчання; методи, форми та прийоми навчання.

Отже, “підхід” у педагогіці – це і певні теоретичні настанови, й освітня стратегія, і ціннісна орієнтація. Відповідно до цього визначення, поняття “експірієнтально-рольовий підхід” до організації психолого-педагогічної підготовки має спиратися на концептуальні положення рольової теорії та теорії формування досвіду як стратегії зорієнтованості на практику, ціннісні орієнтації, відображені у принципах навчання на основі експірієнтально-рольового підходу, експірієнтальні методи та форми навчання.

Щодо теоретичних засад рольового підходу, зокрема, розуміння поняття “соціальна роль”, відзначимо, що сучасна рольова теорія – міждисциплінарний науковий напрям, який розробляється як зарубіжними, так і вітчизняними дослідниками й охоплює сфери: психології (Е. Берн, І.С. Кон, О.О. Леонт'єв, І.О. Мартинюк та ін.), педагогіки (К.М. Левітан, С.А. Шмаков та ін.), а також інтегральних дисциплін, насамперед соціальної психології (Г.М. Андреева, Є.В. Андрієнко, П.П. Горностай, П.М. Шихерев та ін.), соціології освіти (Г.Ю. Зборовський, О.М. Осипов, В.Л. Нечаєв), педагогічної психології (І.А. Зимня, І.С. Кон).

Рольовий підхід, рольові теорії особистості започатковані й обґрунтовані в основному соціологами: функціональна рольова теорія (Р. Лінтон, Т. Парсонс); структурна рольова теорія (Р. Берг, М. Менднел, Х. Уайт, С. Уайншим); організаційна рольова теорія (Н. Гросс, Р.Л. Кан, М. Ван-Селл, Е. Ван-де-Влієрт); когнітивна рольова теорія (Я.Л. Морено, Дж. Б. Роттер, Дж.А. Келлі, Дж.Г. Мід, Ж. П'яже); теорія символічного інтеракціонізму (Дж.Г. Мід, Ч.Г. Кулі, Г. Блумберг, М. Куні, Т.Л. Шибутані).

Різні автори розглядають соціальну роль як засіб, модель поведінки чи міжособистісної взаємодії, позицію, функцію тощо. Не вдаючись до докладного аналізу згаданих теорій, відзначимо те спільне, що об'єднує авторів рольових теорій – вони тлумачать накопичення досвіду, у тому числі професійного, як опанування суб'єктом різних ролей. У контексті нашого дослідження як ролі ми розглядаємо міжособистісні ролі (далі – МР), які виявляються в міжособистісній взаємодії студентів; юридичні професії як професійні ролі (далі – ПР) – прокурора, юрисконсульта, адвоката, судді й нотаріуса, які, у свою чергу, складаються з професійно необхідних ролей (далі – ПНР) і професійно важливих ролей (далі – ПВР) – комбінацій ролей організатора, консультанта, мотиватора, оратора та дослідника, діагноста в різних співвідношеннях і рівнях вираженості як соціальні ролі, характерні для основної ПР (див. табл.).

Виокремлення нами ПВР зумовлено результатами експертної оцінки представниками різних юридичних професій (усього 63 особи зі стажем роботи від 5 до 22 років) професійно важливих психолого-педагогічних якостей юриста, які становлять зміст кожної професійної ролі. При цьому варто взяти до ува-

ги, що схожість ПВР адвоката і юрисконсульта, зокрема ПВР “оратор”, зумовлена тим, що юрисконсульт як “забезпечувач юридичної діяльності організації” (ПНР юрисконсульта), передбачає і представництво юрисконсульта інтересів організації в суді, і потребує відповідної ПВР.

Таблиця

Соціальні ролі

Професійна роль (професія)	Професійно необхідна роль (юридична)	Професійно важливі ролі (психолого-педагогічні)
ПР прокурора	ПНР (забезпечувач законності)	ПВР (організатор, мотиватор, оратор, дослідник)
ПР юрисконсульта	ПНР (забезпечувач юридичної діяльності організації)	ПВР (організатор, консультант, оратор)
ПР адвоката	ПНР (безпосередній забезпечувач юридичних послуг)	ПВР (консультант, оратор, діагност, мотиватор)
ПР судді	ПНР (здійснювач правосуддя)	ПВР (мотиватор, дослідник)
ПР нотаріуса	ПНР (посвідчувач юридичних фактів)	ПНР (дослідник, діагност)

ПНР становлять юридичну компетенцію юриста, яка виходить за межі наших наукових інтересів, а ПВР – психолого-педагогічний зміст професійних ролей і можуть формуватися у процесі ППП майбутніх юристів.

Наведена класифікація є умовною в тому розумінні, що кожен вид згаданих ролей можна розглядати як соціальну роль, проте для відображення запланованих нами етапів психолого-педагогічної підготовки цей поняттєвий апарат видається доцільним. Зазначені складові ПР виступають одиницями досвіду.

Досвід рольової діяльності ми розглядаємо як сукупність набутих на практиці умінь, навичок і прийомів індивідуального самовираження в процесі міжособистісної взаємодії та професійного саморозвитку в процесі навчальної діяльності. Результатом ППП на засадах експеріментально-рольового підходу і, відповідно, її *метою* є формування психолого-педагогічної полірольової професійної спрямованості.

Полірольова професійна спрямованість – це інтегральна й генералізована якість особистості професіонала. Її змістом виступає сукупність стійких мотивів, які зорієнтовують професіонала на опанування якомога ширшого, глибокого та мобільного репертуару професійних ролей і які є відносно незалежними від поточного моменту. Характеризується професійними інтересами, нахилами, потребами й ідеалами особистості, які виражають її світогляд і забезпечують єдність переконань та практичних професійних дій.

Психолого-педагогічна полірольова професійна спрямованість студента – майбутнього юриста пов’язана з оволодіння ним досвіду опанування професійно важливих ролей, які становлять психолого-педагогічний зміст професійних ролей як юридичних професій.

Ціннісні орієнтації, на яких ґрунтується експеріментально-рольовий підхід до організації ППП, відображаються в принципах: експеріментальності, інтегративності, цілеціннісної рольової персоніфікації, контекстно-рольової детермінації, індивідуально-рольової преференції, самотворчої кумуляції.

Зазначені принципи забезпечуються такими *умовами (нормами) педагогічної взаємодії*: забезпечення студентам вільного вибору стратегій удосконалення рольового репертуару; діалогізація педагогічного процесу; неперервне збагачення рефлексивного досвіду успіхів і невдач; культивування практики відкритого вираження по-

чуттів, поглядів, позицій; педагогічна взаємодія як умова динаміки самостійності студентів у рефлексивній організації діяльності з урахуванням своїх можливостей.

Осмислення основних закономірностей процесу навчання спонукало нас до створення концепції формування полірольової професійної спрямованості студентів, в основу якої було покладено інтеграцію (синтез) ідей системного підходу, компетентнісного підходу, соціально-рольового підходу та ідей експерієнтального навчання Д. Колба, положень теорії поетапного формування розумових дій П.Я. Гальперіна та Н.Ф. Талізінної.

Така концептуалізація надає нам можливість розглядати рольову соціалізацію, у тому числі професійно-рольову, як навчання через досвід. Експерієнтальне (від англ. *experience* – досвід) навчання ми розглядаємо як послідовність зміни певних етапів не лише на рівні окремої особистості, суб'єкта учіння (Д. Колб, Р. Фрай) чи на рівні окремої розумової дії (П.Я. Гальперін та Н.Ф. Талізінна), а і як певний цикл, відповідно до якого видається можливим здійснити планування ППП майбутніх юристів.

Експерієнтально-рольовий підхід, по суті, є особистісно зорієнтованим, в основі якого лежить системотвірний фактор – полірольова професійна спрямованість, що формується в ході професійно-рольового розвитку студентів, котрий передбачає організацію взаємодії всіх суб'єктів навчання з урахуванням їх попереднього досвіду, особистісних особливостей, специфіки навчального матеріалу й експерієнтально-рольових технологій навчання.

Як і набуття компетентності, набуття досвіду залежить від наявних на момент вправлення знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, властивостей особистості, проте досвід не завжди забезпечує нову компетентність, оскільки його результатом, на відміну від компетентності, можуть виступати як усі компоненти змісту досвіду (знання, навички, уміння, ціннісні переживання, властивості), так і лише деякі з них, або навіть один компонент.

Досвід може бути спрогнозованим, запланованим, як, наприклад, штучний експеримент, і спонтанним, несподіваним. У першому випадку запланований досвід можна прирівняти до діяльності, у другому – до активності без запланованої заздалегідь мети та інших атрибутів діяльності.

Цей висновок важливий для концепції побудови структури психолого-педагогічної підготовки, оскільки надає можливість розпочинати навчання з практичної апробації наявного, у тому числі буденного педагогічного та психологічного досвіду студентів, і залежно від його змісту для кожної особистості студента надавати йому наукового характеру, прогнозованості, діяльності, тобто “прирощувати” до буденного досвіду студентів досвід практичного опанування основ педагогіки та психології.

Формування полірольової професійної спрямованості майбутніх юристів узгоджується з уявленнями про три фази розвитку особистості: адаптація, індивідуалізація, інтеграція. Відповідно, у формуванні полірольової професійної спрямованості ми виділяємо кілька етапів:

- формування міжособистісної рольової компетентності, апробації існуючих МР та їх гармонізації;
- опанування репертуаром ПВР юриста як етап індивідуалізації цього репертуару;

- екстраполяція ПВР на ситуації професійної діяльності як етап інтеграція опанованих ПВР;
- апробації ПВР.

Кожен із цих етапів передбачає самовизначення студента щодо характеристик необхідного йому психологічного новоутворення, самовираження цих характеристик у процесі рольової взаємодії, самореалізацію пріоритетних ПВР, що становлять ПР, яка згодом повертає його на перший етап цього циклу, тобто самовизначення своїх рольових преференцій і корекцію наявного досвіду.

Основні концептуальні положення експерієнтально-рольового підходу до побудови структури психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів:

- особистісний і професійний розвиток студента може бути гармонізований шляхом уведення в завдання ППП формування нового репертуару МР і формування ПВР як складових психолого-педагогічного досвіду;
- психолого-педагогічна компетентність юриста залежить від практичного опанування ним кожної з юридичних професій як професійної ролі, яка містить психолого-педагогічні, професійно важливі ролі: організатора, оратора, консультанта, дослідника, мотиватора тощо, – до виконання яких студент має бути підготовлений після здобуття вищої освіти;
- критеріями ефективної організації ППП виступають параметри особистісно-рольового та професійно-рольового зростання, яке відображається в стратегіях корекції ПВР, що виявляються в новому психолого-педагогічному досвіді;
- як функціональна одиниця психолого-педагогічного досвіду виступає категорія ролі;
- власні МР студента усвідомлюються, коригуються, гармонізуються;
- на базі МР формуються ПВР;
- опанування репертуаром ПВР сприяє особистісному розвитку студента, допомагає визначитися з індивідуальною траєкторією навчання та професійної орієнтації, стає фактором професійного й особистісного розвитку та формування полірольової професійної спрямованості;
- метою психолого-педагогічної підготовки виступає набуття студентами полірольової професійної спрямованості;
- процес набуття полірольової професійної спрямованості приводить до індивідуалізації набуття досвіду, ППП зокрема, формує в студентів індивідуальний стиль опанування психолого-педагогічним досвідом і навчання в цілому, надає можливості для самовизначення, самостійності, самоздійснення в навчально-професійних видах роботи;
- полірольова професійна спрямованість інтегрується в зміст і технології експерієнтального навчання, надає йому інноваційного характеру, оскільки враховує індивідуальний досвід студента й викладача;
- експерієнтально-рольовий підхід до організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів створює умови для повноцінного розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу.

Експерієнтально-рольовий підхід до формування полірольової професійної спрямованості в студентів – майбутніх юристів у процесі їх психолого-педагогічної підготовки ми визначаємо як систему педагогічної взаємодії, що спирається на організацію експерієнтального й рольового навчання через створення практики трансляції моделі професійної поведінки студентами – май-

бутніми юристами в рамках педагогічного процесу як репертуару міжособистісних та професійно важливих ролей.

Ці концептуальні положення дали нам змогу обґрунтувати експерієнтально-рольовий підхід і виокремити кілька етапів у формуванні психолого-педагогічної компетентності майбутніх юристів.

Перший етап – актуалізація індивідуального досвіду як чинника професійно-особистісного становлення (допрофесійний, пропедевтичний етап; етап формування міжособистісної рольової компетентності, апробації існуючих МР та їх гармонізації).

Цей етап навчання має базуватися на набутті конкретного досвіду, який би розширював буденний досвід студентів. Завдання цього етапу – актуалізація наявного досвіду та здобуття на його основі нового. Він охоплює навчання студентів на першому курсі, коли вони засвоюють загальноосвітній предмет “Психологія та педагогіка” й беруть участь у соціально-психологічному тренінгу міжособистісного спілкування.

Другий етап – навчання на другому курсі, коли студенти вивчають два предмети – “Психологія діяльності та навчальний менеджмент” і “Комунікативні процеси у навчанні”. Це етап опанування репертуаром ПВР юриста, його індивідуалізації, формування полірольової професійної компетентності в процесі професійно рольового тренінгу.

Третій етап – навчання на четвертому курсі, коли студенти опановують дисципліну “Юридична психологія”. Це етап екстраполяції ПВР на ситуації професійної діяльності, їх інтеграції з метою формування стратегій корекції полірольової професійної компетентності в ході вирішення контекстно-квазіпрофесійних рольових завдань.

Четвертий етап – навчання на п'ятому курсі, коли студенти залучаються до роботи в такій практичній формі навчання, як “Юридична клініка”, а також проходять професійну практику. Це етап апробації стратегій полірольової професійної компетентності й визначення полірольової професійної спрямованості.

Провідними методами в набутті майбутніми юристами психолого-педагогічної готовності до професійної діяльності виступають тренінги, ситуаційні завдання, рольові ігри.

На кожному з етапів формуються такі новоутворення:

I етап – урізноманітнення репертуару міжособистісних ролей, його гармонізація (МР як ключова компетентність);

II етап – формування репертуару комунікативних ролей як ПВР юриста (ПВР як комунікативна рольова компетентність);

III етап – формування репертуару організаційно-управлінських ролей як ПВР юриста (ПВР як професійно-організаційна рольова компетентність); результатом етапів виступає формування стратегій вдосконалення рольового репертуару;

IV етап – апробація стратегій рольового репертуару, остаточне з'ясування змісту полірольової професійної спрямованості.

Стратегії навчання, які обирають студенти, мають сприяти розширенню чи поглибленню рольового репертуару, мобільності в зміні ПВР.

Методи, форми та прийоми, які використовуються в процесі психолого-педагогічної підготовки на засадах експерієнтально-рольового підходу, ґрунтуються на рольовій взаємодії й розглядаються нами як експерієнтальні методи, а

са́ме: рольова гра; соціально-психологічні та професійно-рольові тренінги; контекстно-квазіпрофесійні рольові завдання.

Висновки. 1. З'ясовано світоглядні позиції, ціннісні орієнтації; системність організації навчального процесу; стратегії навчання; методи, форми та прийоми навчання, які базуються на експеріментально-рольовому підході до формування полірольової професійної зорієнтованості майбутніх юристів у процесі їх психолого-педагогічної підготовки.

2. Полірольова професійна спрямованість розглядається як мета психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів і визначається як інтегральна й генералізована якість особистості професіонала. Її змістом виступає сукупність стійких мотивів, які зорієнтовують професіонала на опанування якомога ширшого, глибокого та мобільного репертуару професійних ролей і які є відносно незалежними від поточного моменту. Характеризується професійними інтересами, нахилами, потребами й ідеалами особистості, які виражають її світогляд і забезпечують єдність переконань та практичних професійних дій.

3. Полірольова професійна спрямованість може бути сформована за умови опанування студентами – майбутніми юристами репертуару міжособистісних та професійно важливих ролей у процесі психолого-педагогічної підготовки.

4. Подано визначення експеріментально-рольового підходу до формування полірольової професійної спрямованості в студентів – майбутніх юристів у процесі їх психолого-педагогічної підготовки як системи педагогічної взаємодії, що спирається на організацію експеріментального та рольового навчання через створення практики трансляції моделі професійної поведінки студентами – майбутніми юристами в рамках педагогічного процесу як репертуару міжособистісних та професійно важливих ролей.

5. Визначено ціннісні орієнтації, на яких ґрунтується експеріментально-рольовий підхід до організації психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів, які відображаються в принципах: експеріментальності, інтегративності, цілеціннісної рольової персоніфікації, контекстно-рольової детермінації, індивідуально-рольової преференції, самотворчої кумуляції.

6. Розкрито умови (норми) педагогічної взаємодії, які забезпечують принципи експеріментального підходу: забезпечення студентам вільного вибору стратегій удосконалення рольового репертуару; діалогізація педагогічного процесу; неперервне збагачення рефлексивного досвіду успіхів і невдач; культивування практики відкритого вираження почуттів, поглядів, позицій; педагогічна взаємодія як умова динаміки самостійності студентів у рефлексивній організації діяльності з урахуванням своїх можливостей.

7. З'ясовано, що стратегії навчання студентів передбачають їх визначення, коригування й апробацію відповідно до завдань та етапів психолого-педагогічної підготовки майбутніх юристів.

8. Визначено методи, форми і прийоми, які використовуються у процесі психолого-педагогічної підготовки на засадах експеріментально-рольового підходу, ґрунтуються на рольовій взаємодії і розглядаються як експеріментальні методи, а саме: рольова гра; соціально-психологічні та професійно-рольові тренінги; контекстно-квазіпрофесійні рольові завдання.

Література

1. Зелений В.І. Розвиток педагогічної культури молодих офіцерів внутрішніх військ МВС України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В.І. Зелений ; Київський ін-т внутрішніх справ при Національній академії внутрішніх справ України. – К., 2003. – 218 с.
2. Пелипчук С.М. Педагогічні умови формування суб'єктності майбутніх юристів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С.М. Пелипчук ; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 239 с.
3. Кустов П.В. Психолого-педагогическая подготовка слушателей в ВУЗе МВД России как руководителей подразделений органов внутренних дел : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / П.В. Кустов. – СПб., 2003. – 222 с.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
5. Філософський словник / [за ред. В.І. Шинкаренка]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slovyk.net>.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
8. Зимняя И.А. Педагогическая психология : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. завед. / И.А. Зимняя. – Ростов н/Д : Феникс, 1997. – 480 с.

МОЛЧАНЮК О.В.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ЕВРИСТИЧНОЇ БЕСІДИ

У педагогічній науці сьогодні триває пошук нових ефективних шляхів удосконалення навчального процесу. Підвищення якості навчання школярів реалізується за допомогою розробки та впровадження нових педагогічних технологій і методик, а також удосконалення вже існуючих. Важливо навчити людину самостійно орієнтуватися в інформації, успішно її використовувати. Для цього необхідно формувати здатність особистості творчо, нешаблонно мислити, самостійно поповнювати свої знання, бо прогрес залежить великою мірою від інтелектуального потенціалу суспільства, освіти й науки. Як зазначив Г. Вашенко, “людина мислить і творить остільки, оскільки вона вільна й активна. З падінням активності занепадає й процес мислення і творчої фантазії” [1, с. 2].

До ключових проблем педагогіки, які потребують постійного творчого аналізу та експериментальних перевірок, належить формування пізнавальної активності особистості школяра, тому що, за словами І. Харламова, “тут, як у фокусі, тісно переплітаються ті соціальні, психологічні й педагогічні вимоги, які висуваються до формування особистості” [4, с. 14].

На перше місце у формуванні активності виходить питання виховання потреб особистості в інтелектуальному, культурному, моральному аспектах та її саморозвитку. Значення цих проблем зростає у зв'язку з розвитком демократії в суспільстві та необхідністю подолання суперечностей, які виникають: з одного боку, широке залучення народу до управління державою, а з іншого, – недостатня компетентність багатьох його представників, і як наслідок цього – негативні явища в політиці, економіці, екології.

Таким чином, “виховання пізнавальної активності в шкільний період життя людини є основою підготовки молодого покоління до продуктивної професійної діяльності, яка сприяє науково-технічному прогресу суспільства, його соціально-економічному розвитку” [2, с. 8], тому що активну особистість відзначає вміння ставити й розв'язувати нові проблеми, ініціатива, оригінальність мислення, протидія консерватизму, шаблону, здатність до критичного аналізу умов, фактів, підходів тощо.